

INNHold

PUBLISERT 6. MAI 2025 | OPPDATERT 2. JUN. 2025

Norske vekstforetak

I dette kapittelet skal vi se nærmere på norske vekstforetak: Hvor stor andel av foretakene i det norske næringslivet er å anse som vekstforetak, hva kjennetegner vekstforetakene og deres ansatte, og hvordan er utviklingen i vekstforetak over tid. Vi ser også på om vekstforetak i høyere grad enn øvrige foretak benytter seg av næringsrettede virkemidler innen forskning og innovasjon.

Om dataene

Datakilde: Registerdata, SSB. Følgende registre er benyttet: Virksomhets- og foretaksregisteret, A-ordning/Aa-LTO, virkemiddeldatabasen, nasjonal utdanningsdatabase og regnskapsdatabasen. Dataene dekker perioden fra 2000 til 2022. Næringsinndeling følger gjeldende Standard for næringsgruppering (SN2007).

Mer informasjon om hvor det er mulig å få tak i dataene og beskrivelser av de ulike registre [finnes på SSBs nettsider](#).

Vekstforetak er definert ut fra følgende to vekstkriterier og et størrelseskriterium^[1]:

1. Foretaket har hatt en gjennomsnittlig vekst i omsetning på minst 20 prosent per år i løpet av de tre siste årene. Med omsetning mener vi driftsinntekter.
2. Eller gjennomsnittlig vekst i sysselsetting på minst 20 prosent per år i løpet av de tre siste årene.
3. Foretaket har minst 10 ansatte ved begynnelsen av treårsperioden.

Et foretak er definert som et vekstforetak hvis ett av de to vekstkriteriene i punkt én og to er oppfylt. Hvis begge vekstkriteriene er oppfylt, vil et foretak være definert som et vekstforetak basert på en streng definisjon.

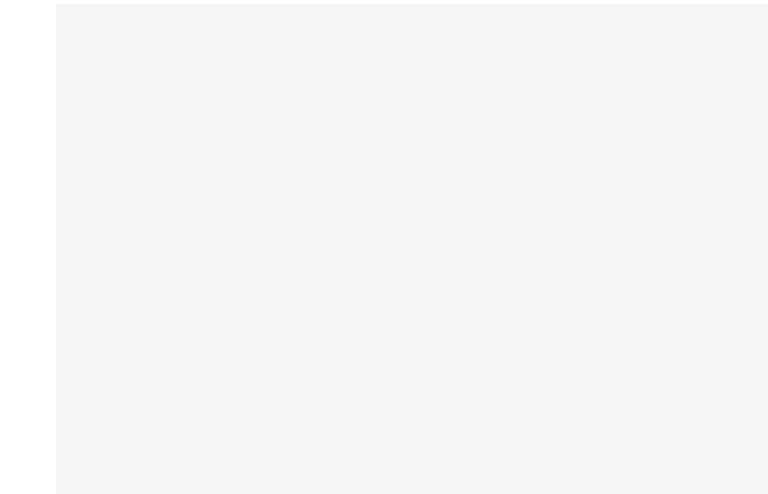
Vi har utelukket foretak fra analysen der vi mangler registrerte opplysninger om antall ansatte. Foretak som ikke har positive driftsinntekter i de gjeldende årene er heller ikke med i analysen. Hovednæringen *offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning* er også tatt ut ettersom vi i hovedsak ønsket å se på foretak som kan karakteriseres som næringsvirksomhet. Når vi ser på alle foretak, har vi kun inkludert foretak med minst 10 ansatte. Denne definisjonen samsvarer med den som benyttes bredt i litteraturen, samt av OECD og SSB.

Å bli definert som et vekstforetak kan være en indikator på om foretakene klarer å utnytte teknologi og tilpasse seg endringer i etterspørselen gjennom innovasjoner. Vekstforetakene bidrar til den økonomiske veksten generelt, blant annet i form av nye arbeidsplasser. I dette kapittelet skal vi se på hvor mange av foretakene i Norge som er vekstforetak, hvor stor andel de utgjør av det samlede antall foretak med minst 10 ansatte, hvilke næringer og fylker som har en relativt stor andel vekstforetak og hva som kjennetegner de ansatte i vekstforetak basert på individuelle kjennetegn som kjønn, alder og utdanningsnivå. Kapittelet vil også inkludere en oversikt over hvorvidt vekstforetak benytter seg av flere næringsrettede virkemidler innen forskning og innovasjon enn øvrige foretak.

Liten nedgang i antall vekstforetak i starten av koronapandemien

Figur 7.2a viser at antall foretak med minst 10 ansatte stort sett økte gjennom analyseperioden, med unntak av helt på slutten av perioden der antallet gikk kraftig ned. Dette var trolig som følge av koronapandemien. Figuren tydeliggjør også at flere foretak ikke er ensbetydende med flere vekstforetak. Det var en økning i antall vekstforetak i Norge frem til finanskrisen (2008), og deretter en markant nedgang i de første årene etter finanskrisen. I 2012 og 2013 så vi en oppgang i antall vekstforetak, men trenden gikk nedover igjen under oljekrisen (2014–2016). Selv om det er vanskelig å se av figuren, kan vi likevel registrere en liten økning etter oljekrisen, fra 2017 til 2019, hvor antallet vekstforetak økte fra rundt 2451 til 2609. Under koronapandemien i 2020 falt antallet til 2076. Vekstforetak basert på den strenge definisjonen har i hovedsak fulgt den samme utviklingen. Det fremkommer tydelig av figuren at antall vekstforetak økte igjen fra 2020 til 2022.

Figur 7.2a Antall foretak totalt med minst 10 ansatte og vekstforetak. 2003–2022.

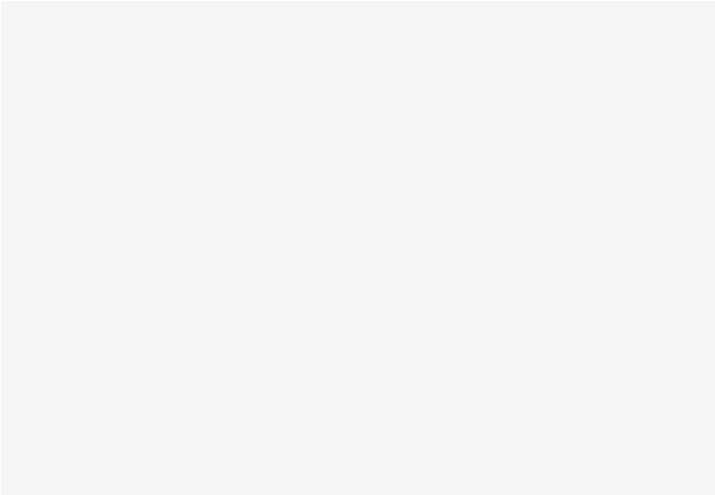

Kilde: Registerdata fra SSB

Figur 7.2b viser andel vekstforetak, i prosent, av foretak med minst 10 ansatte. Figuren viser at andelen vekstforetak har begynt å vokse igjen etter pandemien. I 2022 lå tallet på

10 prosent. Sist vi så tilsvarende tall var i 2013, som var toppen før oljekrisen (2014–2016). Utviklingen i vekstforetak, basert på den strenge definisjonen, har i all hovedsak fulgt samme utvikling som øvrige vekstforetak. De har utgjort mellom 2 og 4 prosent av foretak med minst 10 ansatte.

Figur 7.2b Antall vekstforetak i prosent av antall foretak totalt med minst 10 ansatte, 2003–2022.

Kilde: Registerdata fra SSB

Bergverksdrift og utvinning har høyst andel vekstforetak

Figur 7.2c viser andel vekstforetak, i prosent, av foretak med minst 10 ansatte, fordelt på næringer i perioden 2011–2022. Figuren viser at den største andelen vekstforetak finnes innen hovednæringen *bergverksdrift og utvinning*, der 17 prosent av foretakene er vekstforetak. Andre næringer med høy andel vekstforetak er *jordbruk, skogbruk og fiske, informasjon og kommunikasjon, forretningsmessig tjenesteyting* samt *bygge- og anleggsvirksomhet*. Basert på den strenge definisjonen har næringene *forretningsmessig tjenesteyting* og *informasjon og kommunikasjon* høyest andel vekstforetak, henholdsvis 5 og 4 prosent. De næringene med lavest andel vekstbedrifter er *annen tjenesteyting, varehandel, reparasjon av motorvogner* samt *overnattings- og serveringsvirksomhet*.

Figur 7.2c Vekstforetak etter næring, gjennomsnittlig andel i prosent, 2011–2022.

Kilde: Registerdata fra SSB

Både økning og reduksjon i antall vekstforetak per næring over tid

Tabell 7.2a viser gjennomsnittlig antall vekstforetak per næring fordelt over en fireårig periode. Tabellen viser at noen næringer har sett en økning i antall vekstforetak, mens andre har sett en nedgang over en 11-årsperiode. *Bygge- og anleggsvirksomhet, informasjon og kommunikasjon* samt *faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting* er blant hovednæringene der gjennomsnittlig antall vekstforetak øker mest over tid. Omvendt merker vi en stor reduksjon i antall vekstforetak innenfor *kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter, helse- og sosialtjenester*, samt *overnattings- og serveringsvirksomhet*. Det er trolig en konsekvens av pandemien som viser seg her. Disse næringene var hardt rammet av krisen, som påvirket både deres omsetning og ansettelsesmuligheter.

Tabell 7.2a Årlig gjennomsnittlig antall vekstforetak etter næring¹, 2011–2013, 2014–2017 og 2018–2022.

Gjennomsnitt	2011–2014	2015–2018	2019–2022
Jordbruk, skogbruk og fiske (A)	36	51	60
Bergverksdrift og utvinning (B)	41	21	40
Industri (C)	270	274	299
Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning (D)	19	20	29
Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet (E)	19	13	21
Bygge- og anleggsvirksomhet (F)	501	535	560
Varehandel, reparasjon av motorvogner (G)	387	363	389
Transport og lagring (H)	122	136	134
Overnattings- og serveringsvirksomhet (I)	131	165	125

Informasjon og kommunikasjon (J)	142	160	235
Omsetning og drift av fast eiendom (L)	34	32	36
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting (M)	191	169	240
Forretningsmessig tjenesteyting (N)	202	172	193
Undervisning (P)	20	25	37
Helse- og sosialtjenester (Q)	97	141	91
Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter (R)	27	48	31
Annen tjenesteyting (S)	15	10	9
<i>Total</i>	<i>2252</i>	<i>2333</i>	<i>2526</i>

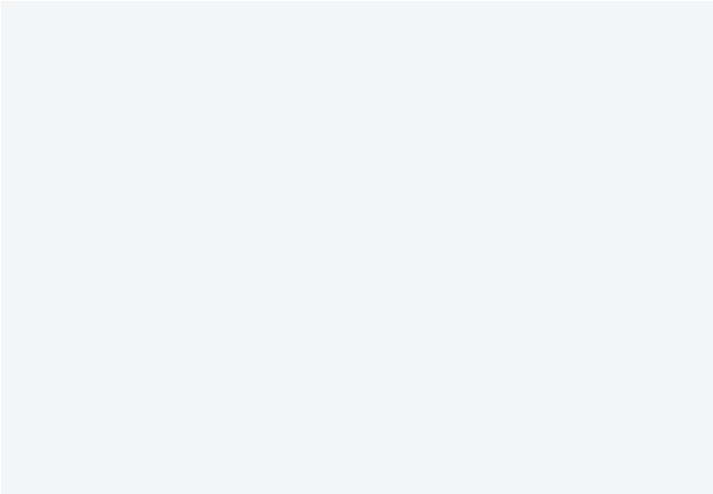
¹Ettersom det er svært få vekstforetak i hovednæringene *finansierings- og forsikringsvirksomhet* og *lønnet arbeid i private husholdninger*, er disse næringene ikke inkludert i tabellen.

Kilde: Registerdata fra SSB

Fylkesvise forskjeller i antall sysselsatte i vekstforetak

Figur 7.2d viser fordeling av sysselsetting totalt og for vekstforetak i 2022 på fylkesnivå. Figuren viser at mens Oslo sysselsetter flest totalt og blant vekstforetak, så er det Rogaland som har flest sysselsatte i vekstforetak relativt til total sysselsetting. Rogaland står for 10 prosent av den totale sysselsettingen og for 21 prosent av sysselsettingen blant vekstforetak. Andre fylker som har en relativt høy andel sysselsetting innen vekstforetak er Vestland, Vestfold og Telemark, samt Trøndelag.

Figur 7.2d Fordeling av sysselsetting i vekstforetak og næringsrettet virksomhet etter fylkesoppdelingen i 2022.¹ Andel i prosent.

¹Fylkestilhørighet er basert på forretningsadresse. SSB definerer forretningsadresse som «hovedkontorets beliggenhetsadresse for næringsdrivende enheter, og besøksadresse for andre enheter».

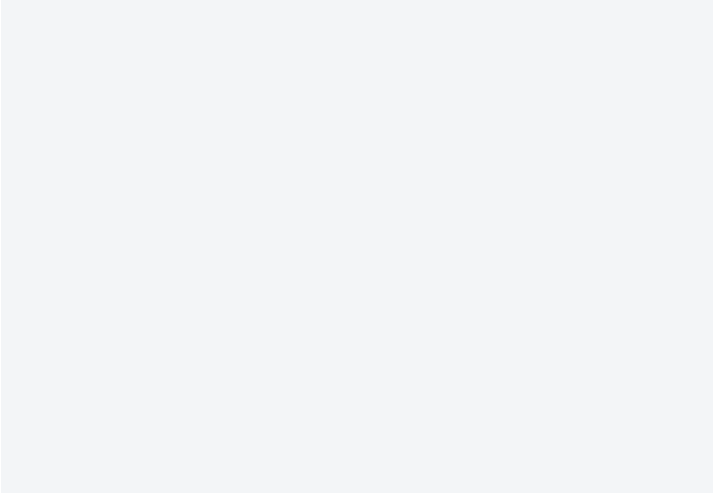
Kilde: Registerdata fra SSB

Aldersforskjeller, men stadig utjevning av forskjellene

De siste årene har det i gjennomsnitt vært en økning i gjennomsnittsalderen blant ansatte i både vekstforetak og øvrige foretak med minst 10 ansatte. Det kan korrelere med økt pensjonsalder og at folk er yrkesaktive lenger.

I Figur 7.2e ser vi imidlertid at den gjennomsnittlige arbeidstaker i vekstforetak skiller seg ut fra arbeidstakere i øvrige foretak med minst 10 ansatte. Vi ser at gjennomsnittsalderen blant de ansatte i vekstforetak er lavere sammenlignet med andre foretak med minst 10 ansatte. Dette er også tilfellet for foretak basert på den strenge definisjonen. Det var særlig etter finanskrisen i 2010 og 2011 at forskjellen i gjennomsnittsalder var betydelig. Påfølgende ser det ut til å ha vært en viss konvergering frem mot 2019. Aldersforskjellen blant de som var sysselsatt i øvrige foretak i forhold til sysselsatte i vekstforetak basert på streng definisjon, økte i perioden 2020–2022. Figuren indikerer et interessant mønster, nemlig at gjennomsnittsalderen faller for vekstforetakene i kriseår. Det kan muligens forklares med at eldre og mer etablerte ansatte med familie er mer risikoaverse og derfor søker tryggere posisjoner i tider med økonomisk usikkerhet. Et interessant spørsmål blir om utviklingen av tallene etter pandemien vil vise en tilsvarende konvergering.

Figur 7.2e Gjennomsnittsalder blant sysselsatte i vekstforetak og alle foretak med minst 10 ansatte, 2003–2022.

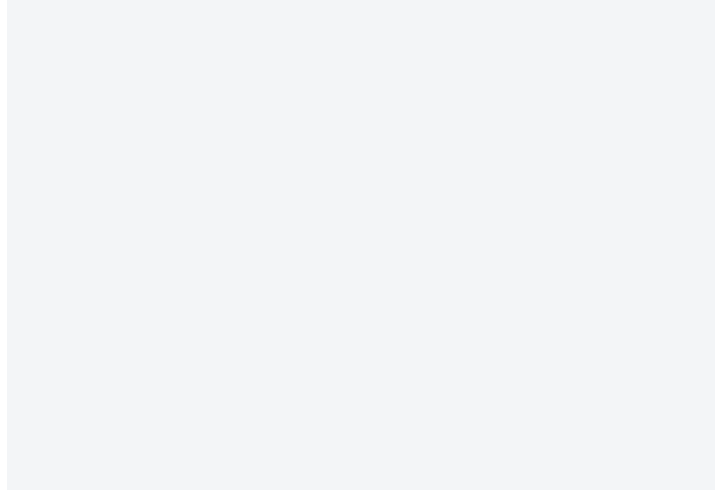

Mindre kjønnsbalanse i vekstforetak

Figur 7.2f viser kvinneandeler blant de sysselsatte i vekstforetak og øvrige foretak med mer enn 10 ansatte. Generelt er kjønnsbalansen i vekstforetakene dårligere sammenlignet med alle foretak med minst 10 ansatte.

Blant alle foretak med minst 10 ansatte ligger kvinneandelen mellom 35–36 prosent i perioden. Vi ser at kvinneandelen i vekstforetak endrer seg over perioden. For vekstforetak var kvinneandelen høyest i 2010, det vil si under finanskrisen. Da lå den på 35 prosent. I kjølvannet av krisen lå kvinneandelen på cirka 29 prosent i perioden 2012–2014. I 2015 viser figuren en ny lokal topp i kvinneandelen på 32 prosent. Etter dette lå kvinneandelen i vekstforetak på 28 prosent i årene 2018–2020. Vi ser en liten økning til 30 prosent kvinneandel i 2021 og 2022. En faktor som muligens kan forklare denne økningen er at næringene med oppgang i antall vekstbedrifter i perioden 2021–2022 også har hatt en økning i kvinneandeler. I tabell 7.2a så vi for eksempel at næringene *informasjon og kommunikasjon*, *faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting*, *industri*, *vannforsyning*, *avløps- og renovasjonsvirksomhet* og *forretningsmessig tjenesteyting* hadde oppgang i antall vekstbedrifter. Vi ser en økning i gjennomsnittlig kvinneandel i disse næringene.

Figur 7.2f Kvinneandel i vekstforetak og alle foretak med minst 10 ansatte. 2003–2022.

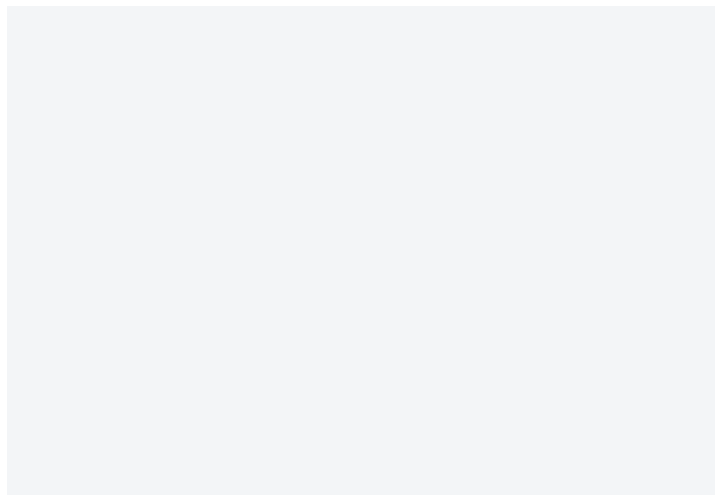

Kilde: Registerdata fra SSB

Høyere utdanningsnivå i vekstforetak

Utdanningsnivået i vekstforetakene er høyere enn i alle foretak med minst 10 ansatte. Dette er synlig i figur 7.2g, som viser andelen høyt utdannede sysselsatte i vekstforetak. Dette omfatter sysselsatte med universitets- og høyskoleutdanning på høyere nivå, som vil si master- eller doktorgrad. Vi ser i figuren at andelen høyt utdannede øker gjennom analyseperioden i alle foretak med minst 10 ansatte. I foretak med minst 10 ansatte har denne andelen ligget mellom 5 og 7 prosent i årene 2010–2018, mens for vekstforetak har andelen ligget litt høyere på mellom 7 og 9 prosent i samme tidsrom. For vekstforetak basert på streng definisjon, ser vi en økning i andel høyt utdannede fra 11 prosent i 2019 til 13 prosent i 2021. Flere faktorer kan muligens forklare denne økningen. For eksempel at foretak med høy andel høyt utdannede kan ha håndtert konsekvensene fra koronapandemien best, eller at foretak med ansatte med høy utdanning nølte med å nedbemanne slike ansatte under pandemien, spesielt hvis de trodde at de ville trenge disse ansatte etter krisen. Hvis de tydde til nedbemanninger, var det rettet mot de med mindre formell kompetanse. Dette kan midlertidig øke andel høyt utdannede i foretaket. Det er også mulig at næringer med økning i andel vekstforetak, nemlig hovednæringene *informasjon og kommunikasjon* og *faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting*, har ansatte med høy utdanning. Dette kan også føre til en økning i utdanningsnivået blant vekstforetakene. Figur 7.2g viser også at utdanningsnivået falt igjen til 12 prosent i 2022 for vekstforetak basert på den strenge definisjonen.

Figur 7.2g Andel høyt utdannede¹ i vekstforetak og alle foretak med minst 10 ansatte. 2003–2022.

¹Høyt utdannede sysselsatte omfatter sysselsatte med master- og doktorgradsutdanning.

Kilde: Registerdata fra SSB

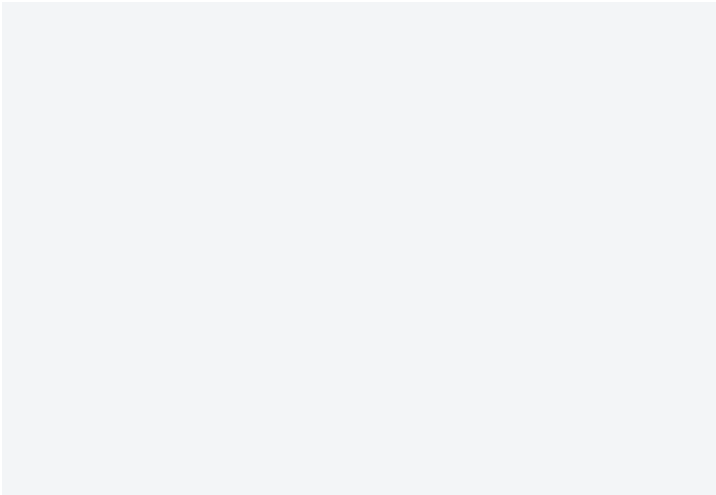
Næringsrettede virkemidler innen FoU blir hyppig benyttet

Figur 7.2h viser andelen foretak som benytter seg av næringsrettede virkemidler innen forskning og innovasjon. Næringsrettede virkemidler er offentlig støttede tiltak og ordninger som er utviklet for å styrke næringslivet. Dette gjelder virkemidler fra Forskningsrådet, Innovasjon Norge, SIVA, EUs programmer samt SkatteFUNN. Kapittel 4.5 beskriver de samme virkemidlene, men ser bare på tilskudd. Dette avsnittet handler om alle typer støtte rettet mot forskning og innovasjon. Andelen viser relative antall foretak som opptil 3 år før målepunktet har benyttet seg av slike virkemidler minst én gang. For eksempel, om vi ser på foretakene i 2020, så viser figuren andelen av foretakene som har benyttet seg av slike virkemidler minst én gang i perioden 2017–2020.

Figuren viser at andelen vekstforetak som benytter seg av virkemidler er betydelig høyere enn for øvrige foretak med minst 10 ansatte. Det er viktig å understreke at dette ikke er en kausal sammenheng mellom det å anvende et næringsrettet virkemiddel og så bli et vekstforetak. Men figuren viser ganske tydelig en sammenheng mellom virkemiddelbruk og det å være et vekstforetak. I 2019 benyttet 31 prosent av vekstbedriftene basert på den strenge definisjonen seg av virkemidler. Dette tallet økte til 36 prosent i 2020 og

sank til 34 prosent i 2022. Det var en økning i tilgang til midler under pandemien. Det er mulig at bedrifter følte et behov for å starte eller øke bruken av virkemidler i den perioden hvis omsetningen var påvirket av krisen. Det kan også ha vært en gyllen mulighet til å reallokere ledige ansatte til innovasjon hvis vekstbedriftene kunne søke eller få midler til det istedenfor å nedbemanne.

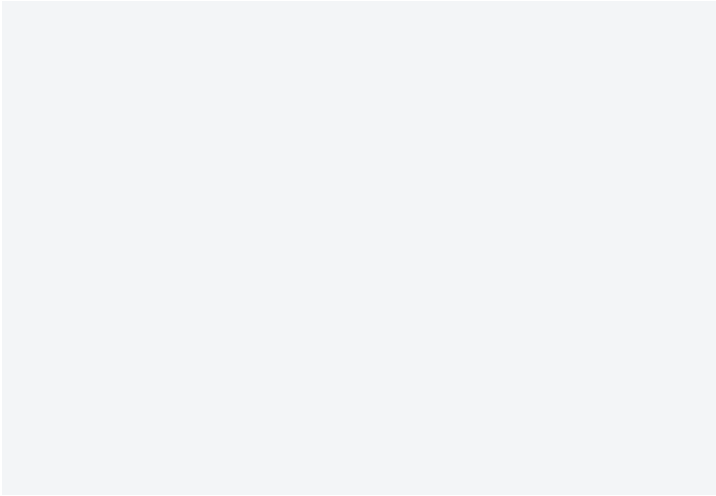
Figur 7.2h Andel foretak som benytter seg av næringsrettede virkemidler innen forskning og innovasjon mellom 0 og 3 år før målepunkt. Blant vekstforetak og alle foretak med minst 10 ansatte. 2003–2022.

Kilde: Registerdata fra SSB

I figur 7.2i ser vi andel foretak som benytter seg av to eller flere næringsrettede virkemidler innen forskning og innovasjon minst en gang opptil 3 år før målepunktet. For eksempel, et foretak med to virkemidler har enten benyttet seg av to virkemidler innen det samme året eller mellom to ulike år. Det er interessant å se i figur 7.2i at andel øvrige foretak med minst 10 ansatte som benytter seg av to eller flere næringsrettede virkemidler ligger stabilt i perioden 2018–2022 på cirka 9 prosent. Vi ser derimot at andelen vekstforetak som benytter seg av to eller flere næringsrettede virkemidler ligger på 13–16 prosent i den samme perioden. Som forventet er det i alle kategorier færre foretak som benytter seg av to eller flere virkemidler enn som benytter seg av kun ett. I 2021 brukte knappe 35 prosent av vekstforetakene basert på den strenge definisjonen ett eller flere virkemidler (figur 7.2h), mens 16 prosent brukte to eller flere virkemidler (figur 7.2i). Det viser at det er vanligere å bruke ett virkemiddel.

Figur 7.2i Andel foretak som benytter seg av minst 2 eller flere næringsrettede virkemidler innen forskning og innovasjon mellom 0 og 3 år før målepunkt. Blant vekstforetak og alle foretak med minst 10 ansatte. 2003–2022.

Kilde: Registerdata fra SSB

Noter:

[1] Definisjonen av vekstforetak følger av den internasjonale definisjonen av vekstforetak, se OECD-Eurostat Manual on Business Demography Statistics (2007).

← Forrige side

Neste side →